

In memoriam Prof. Dr Willem Vervoort, 1917-2010

A.C. van Bruggen

Op 18 augustus j.l. overleed een van onze oudste leden, Prof. Dr. Willem Vervoort (lid NMV sinds 1937). Direct en indirect heeft hij veel voor de malacologie in Nederland betekend, reden om bij zijn dood stil te staan. Geboren in Schiedam op 12 juni 1917 studeerde hij biologie in Leiden (1936-1941). Dit was een turbulente tijd en zijn studie werd onderbroken door de mobilisatie van 1939 – in de korte, tragische en bloedige oorlog van mei 1940 nam hij als onderofficier deel aan de strijd tegen de Duitsers op de Grebbeberg. Gelukkig kon hij ongedeerd terugkeren naar Leiden, waar hij al in 1941 assistent werd in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie. De oorlog was in veel opzichten een moeilijke tijd, mede omdat de universiteit op last van de bezetter gesloten werd. Daarom kon zijn academische promotie pas in 1946 plaats vinden. Hij bleef van 1941 tot 1950 aan het museum verbonden; in deze periode vielen o.a. de twee Zuidpoolreizen met de walvisvaarder Willem Barentsz. In de jaren 1950-1959 was Vervoort verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden waar hij in de biologie-opleiding cytologie en histologie doceerde. In 1959 keerde hij terug naar het museum, wederom als conservator voor de ‘Evertebrata cetera’ (d.w.z. alle ongewervelde dieren minus weekdieren, schaaldieren, en overige geleedpotigen). Van de talrijke reizen in deze tijd was die met de laatste grote expeditie naar Nederlands Nieuw-Guinea (Sterrengebergte-Expeditie, 1959) de meest roemruchte. Hij beëindigde zijn carrière als directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (1972-1982). Overigens is het woord ‘beëindigen’ hier volstrekt niet van toepassing. Hij vond dat zijn wetenschappelijk werk geleden had onder de beslommeringen van het directoraat – de schade werd in de jaren 1982-2010, dus tussen zijn 65e en 93e jaar, ruimschoots ingehaald. Als voorbeeld: in de periode 1998 tot zijn dood publiceerde Vervoort, vaak samen met binnen- en buitenlandse collega’s, rond de 1800 (!) pagina’s. Hierbij dient aangetekend te worden dat de kwaliteit altijd strict bewaakt bleef. De grondslag was altijd expertise, passie en doorzettingsvermogen.

Willem Vervoort specialiseerde zich in twee mariene groepen, de copepoden (roei-pootkreeftjes, die overigens ook in zoet water voorkomen) en hydropliepen. In beide groepen bereikte hij de top en vonden zijn talrijke publicaties internationale erkenning. Het is ironisch vast te moeten stellen dat Vervoort,

die immers naam maakte als marien bioloog, bij de malacologen bekend geraakte door zijn werk aan de landslak *Helicigona lapicida* in Zuid-Limburg, waarmee het voorkomen van deze soort in Nederland bevestigd en gedocumenteerd werd (Meeuse & Vervoort, 1942; Vervoort, 1941, 2009). Hierbij speelde ook Dr A.D.J. (‘Boen’) Meeuse, de oudste nu nog levende Nederlandse bioloog, een rol. Tot op dat tijdstip was deze soort “In Nederland alleen bekend in doode exemplaren uit Zuid-Limburg en Bloemendaal.” (van Benthem Jutting, 1933: 334). Dit slakkenonderzoek was een bijproduct van floristisch werk; Vervoort was ook een uitstekend florist.

In 1998 werd een aan Vervoort gewijde feestbundel samengesteld en gepubliceerd als deel 323 van het museumtijdschrift *Zoologische Verhandelingen*. Al eerder, in 1982, was hem een bescheiden bundel aangeboden bij zijn afscheid als hoogleraar-directeur van het museum (van Bruggen & Wiebes, 1982). In de grote feestbundel werden de verdiensten van Vervoort vastgelegd door Van Bruggen (1998), Cornelius (1998), en Von Vaupel Klein (1998).

Zijn periode als directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie is voor ons malacologen eigenlijk de belangrijkste geweest. Onder zijn leiding kwam het museum tot grote bloei en werd vooral het zee-onderzoek geweldig gestimuleerd, mede ook door het optreden van Dr Jaap van der Land. Tijdens talrijke mariene exploratietochten, vooral ook in de tropen, werd zeer veel molluskenmateriaal bijeengebracht. Maar ook het landonderzoek werd bevorderd. De taak van een directeur van een dergelijk belangrijk instituut is eigenlijk het bevorderen en coördineren van het onderzoek – kortom een directeur moet het zijn ondergeschikten mogelijk maken optimaal te functioneren. Dat heeft Wim Vervoort gedaan en daar hebben velen van geprofiteerd.

Ondergetekende was jaren lang persoonlijk met hem bevriend en wist daardoor dat hij de NMV een warm hart toedroeg – vorig jaar schreef hij nog een artikel voor ons jubileumboek (Vervoort, 2009) en nam met zijn echtgenote deel aan verschillende feestelijkheden. Afgelopen zomer gaf het lichaam het snel op als gevolg van een slopende ziekte, de geest bleef ongebroken tot het laatst. Wij gedenken hem met respect, dank en affectie.

Literatuur

- BENTHEM JUTTING, T. VAN (1933): *Mollusca (I) A. Gastropoda Prosobranchiata et Pulmonata*. – Fauna van Nederland 7: 1-387. Leiden (A.W. Sijthoff).
- BRUGGEN, A.C. VAN (1998): Willem Vervoort, eminent zoologist and museum director, a sketch of his life and work on the occasion of his 80th birthday in 1997. – *Zoologische Verhandelingen*, 323: 1-15. Leiden.
- BRUGGEN, A.C. VAN & J.T. WIEBES (eds.) (1982): *Acta Vervoortiana*. – *Netherlands Journal of Zoology*, 32 (3): 283-425.

- CORNELIUS, P.F.S. (1998): The hydrozoan work of Prof. Wim Vervoort. – Zoologische Verhandlungen, 323: 17-19. Leiden.
- HARTOG, J.C. DEN, A.C. VAN BRUGGEN, P.F.S. CORNELIUS & L.P. VAN OFWEGEN (eds.) (1998): Commemorative volume for the 80th birthday of Willem Vervoort in 1997. – Zoologische Verhandlungen, 323: i-xii, 1-448. Leiden.
- MEEUSE, A.D.J. & W. VERVOORT (1942): On the occurrence of *Helicigona lapicida* (L.) (Mollusca, Gastropoda) in the Netherlands. – Zoologische Mededelingen, 24: 276-280. Leiden.
- VAUPEL KLEIN, J.C. VON (1998): Willem Vervoort as a copepodologist: the impact of his scientific oeuvre. – Zoologische Verhandlungen, 323: 21-23. Leiden.
- VERVOORT, W. (1941): The occurrence of living specimens of *Helicigona lapicida* (L.) in the Netherlands. – Basteria, 6: 51-52.
- VERVOORT, W. (2009): Jeugdzonden. – In: G.C. Cadée, S. van Leeuwen & J.-J. ter Poorten (eds.), Schitterende schelpen en slijmerige slakken. 75 jaar NMV: malacologie als hobby en professie: 84-85. Nederlandse Malacologische Vereniging, Leiden

Adres van de schrijver:
Cees Laseurlaan 1185
2597 GN Den Haag
acvanbruggen@hetnet.nl

P.S. - Inmiddels hebben wij vernomen dat Prof. Dr. A.D.J. Meeuse op 15 september j.l. hoogbejaard overleden is.

In memoriam Jan Nieuwenhuis (1924-2009)

Hans Post, Ruud Vis & Frans Slieker

(collectiebeheerders van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam)

Jan G.B. Nieuwenhuis, juni 2004
(foto: Hans Post)

Op 10 oktober 2009 overleed, op 85-jarige leeftijd, Jan Gerardus Berend Nieuwenhuis, drie dagen na de begrafenis van zijn echtgenote Greta Wilhelmina Jacoba Nieuwenhuis-Verveen. Daarmee ontviel de NMV een prominent erelid en een toegewijd huisgenootlid. Beiden met een indrukwekkend lange historie in onze vereniging (lid sinds 1942 respectievelijk 1970).

Jan werd geboren in Rotterdam op 27 februari 1924. Over zijn jonge jaren is ons niet veel bekend. Jan bezocht de Hogere Burger School en volgde een archiefopleiding. Zijn werkzame leven stond in het teken van het

Rotterdams Gemeentearchief, waar hij als archivaris werkzaam was. Jan was een laatbloeiër. In 1965 leerde hij zijn echtgenote Greet kennen, die op dat moment ook op het archief werkzaam was, een ontmoeting die door Greet soms gekscherend 'liefdewerk oud papier' werd genoemd. Jan en Greet trouwden in 1966 en het stel trok in bij Jan's ouders op de Bentincklaan in Rotterdam-Blijdorp. Ze waren bijzonder honkvast en dachten er geen moment aan om eigen woonruimte te zoeken. Jan en Greet hadden daarbij ook de zorg op zich genomen voor Jan's hoogbejaarde moeder, wat niet altijd even gemakkelijk was. Jan had een enorme bewondering voor zijn vader, de bekende entomoloog E.J. Nieuwenhuis, die een bijzonder waardevolle vlindercollectie bezat, welke later werd geschonken aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden. Jan's grootvader was na zijn pensionering leider van de Haagse vogeltuinen en nam de jonge Jan regelmatig mee naar het strand, waar schelpen verzameld werden.

Het verzamelen zat Jan dus in het bloed. Hij specialiseerde zich in schelpen. Naast een grote verzameling, waren er ook kasten vol boeken over schelpdieren. Jan was een omnivoor als het op verzamelen aankwam: naast de schelpen bezat hij een omvangrijke collectie modeltreinen en postzegels. In de loop der jaren begon het huis aan de Bentincklaan dan ook meer en meer op een klein museum te lijken. Maar Jan was niet alleen verzamelaar. Hij droeg ook actief bij aan het uitdragen van malacologische kennis, als secretaris (1972-1978) en archivaris van onze Malacologische Vereniging en als voorzitter van de Rotterdamse Schelpen Werkgroep. Jan was geen veelschrijver op malacologisch gebied maar regelmatig verscheen er wel weer een boekbespreking van zijn hand. Ook de registers op het Correspondentieblad van de NMV, waar veel gebruik van gemaakt werd, zijn grotendeels van zijn hand.

Na zijn pensionering in 1989 bleef hij een dag in de week op het gemeentearchief werken. In die tijd klaarde hij een klus waar hij voor zijn pensionering niet aan toegekomen was: het inventariseren van de in het Gemeentearchief aanwezige stukken met betrekking tot het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Hij inventariseerde ook archiefstukken van andere natuurhistorische organisaties in Rotterdam zoals Diergaarde Blijdorp. Ook was hij archivaris van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie (WTKG) waarvan hij in december 1963 lid werd en waarin hij ook enige tijd een bestuursfunctie vervulde.

De laatste jaren nam zijn gezichtsvermogen sterk af, evenals zijn gehoor en mobiliteit. Zijn feilloze geheugen heeft hem